

ЕВАЛУАЦИЈА
ЕФЕКТА
ИНКЛУЗИВНОГ
ОБРАЗОВАЊА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Београд 2020.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

**НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”**

Београд, 21. децембар 2020.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2020.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”
ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 21. децембар 2020.

Издавач:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.faspep.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Снежана Николић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Бранка Јаблан

Уредници:

Доц. др Марија Анђелковић

Доц. др Ивана Сретеновић

Рецензенти:

Доц. др Слободан Банковић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Доц. др Марија Јелић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова биће публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-145-7

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 7.12.2020. године, Одлуком бр. 3/193 од 8.12.2020. године, усвојило је рецензије рукописа Зборника радова „ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ” чију реализацију је сопственим средствима подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Програмски одбор:

- Проф. др Александар Југовић
- Доц. др Милосав Адамовић
- Доц. др Ивана Арсенић
- Доц. др Мирјана Ђорђевић
- Доц. др Тамара Ковачевић
- Доц. др Татјана Ментус
- Доц. др Ксенија Станимиров

Организациони одбор:

- Доц. др Наташа Буха
- Доц. др Миа Шешум
- Асс. др Бојана Дрљан
- Асс. др Божидар Филиповић
- Асс. Вера Петровић
- Невена Јаковљевић, сарадник у настави
- Дуња Стекић, сарадник у настави

СОЦИЈАЛНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ И ШКОЛСКИ УСПЕХ ГЛУВИХ И НАГЛУВИХ УЧЕНИКА ВИШИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Весна РАДОВАНОВИЋ, Јасмина КОВАЧЕВИЋ, Ана ДРОБАЦ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Београд

Апстракт

У развоју личности деце и адолесцената значајно место заузима школа, место на коме се развија и унапређује способност успостављања социјалних односа, а које могу да се одразе и на школски успех. Утврђивање нивоа социјалних компетенција и разлика у односу на школски успех глувих и наглувих ученика виших разреда основне школе је постављено за циљ истраживања. Узорак за истраживање чинило је 24 ученика, 13 дечака и 11 девојчица, седмог и осмог разреда из две основне школе за глуве и наглуве ученике. У истраживању је коришћена субскала Скала социјалног понашања у школи, коју су попуњавале разредне старешине. Резултати истраживања су показали да наставници процењују социјалне компетенције наглувих ученика када су у питању односи са вршњацима просечним, у односу на управљање понашањем ризичним код четвртине ученика, у односу на академско понашање просечним, са изузетком одступања код 3 ученика, док су социјалне компетенције у целини проценили ризичним код четвртине ученика. Утврђено је да постоје значајне разлике у нивоу социјалних компетенција у односу на школски успех, при чему су ученици са одличним успехом имали највише скорове. Активности на унапређењу социјалних компетенција глуве и наглуве деце потребно је предузети у раном узрасту, како би се олакшао период транзиције из основне у средњу школу.

Кључне речи: глуви и наглуви ученици, социјалне компетенције, школски успех, школе за глуве и наглуве

УВОД

Једна од најопштијих и најчешће коришћених дефиниција социјалне компетенције ставља нагласак на ефикасност у социјалним интеракцијама (Anderson & Messick, 1974; Gresham, 1986; Rubin & Rose-Krasnor, 1992), при чему се ефикасност дефинише као организовани систем понашања усмерен на остварење краткорочних

и дугорочних циљева (Waters & Sroufe, 1983). Репертоар социјално компетентног понашања чине социјалне вештине које представљају социјално прихватљива понашања, као што су интерперсоналне вештине, социјално одговорно понашање, контрола понашања, социјална независност, социјална кооперативност, асертивне социјалне вештине итд. (Spasenović i Mirkov, 2007).

Школски успех глувих и наглувих ученика налази се под директним утицајем социјалног понашања (Horner, Albin, Sprague, & Todd, 1999). Поред рецептивних и експресивних језичких способности и модела комуникације који се у литератури наводе као фактори повезани са академским успехом глувих и наглувих ученика (Antia, Jones, Reed, & Kreimeyer, 2009; Traxler, 2000), истраживања потврђују и да су односи са вршњацима и активност на часовима, фактори који такође утичу на бољи академски успех (Thagard, Hilsmier, & Easterbrooks, 2011). Социјално понашање глувих и наглувих адолесцената је главни фактор прихватања, или одбацивања од стране вршњака, а прихваћеност од стране вршњака је кључни фактор у емоционалном развоју адолесцента што представља темељ развоја самопоштовања и самопоуздања. Ученик који има веће самопоуздање, прихваћенији је од стране вршњака, више се дружи и постиже бољи успех у школи (Suárez, 2000). На школски успех утичу и величина и структура породице, образовни статус родитеља, стање слуха родитеља, економски статус породице, али и школски социо-економски контекст, школска култура и рана постигнућа деце (Powers, 1999).

Будући да језик заузима централну улогу у социјалном учењу, гува и нагува деца се сусрећу са бројним баријерама у развоју социјалних вештина потребних за успешну комуникацију (Ling, 1989). Традиционално, социјалне компетенције глувих и наглувих ученика се опажају нижим од вршњака типичног развоја, али и резултати великог броја истраживања то и потврђују (Antia et al., 2009; Stinson & Whitmore, 2000; Cappelli, Daniels, Durieux-Smith, & McGrath, 1995). Мањи број

истраживача се бавио директним испитивањем односа социјалних компетенција и школског успеха глувих и наглувих ученика (Ataabadi, Yousefi, & Moradi, 2013). Истраживачи су најчешће индиректно, тренингом социјалних вештина дошли до закључка о њиховом утицају на школски успех (Naeini, Arshadi, & Hatamizadeh, 2013; Suárez, 2000). Квантитативна истраживања о социјалним вештинама као предиктора успеха на каснијим нивоима образовања су ретка и везана су углавном за прелаз из средњошколског ка високошколском образовању глувих и наглувих (Luckner & Muir, 2001). Узимајући у обзир да резултати квалитативних истраживања указују на значај социјалних вештина у постизању успеха током транзиционог периода од средње школе ка факултету (Luckner & Stewart, 2003, према Sawthon et al., 2015), за циљ овог истраживања је постављено утврђивање нивоа социјалних компетенција глувих и наглувих ученика виших разреда основне школе, као и утврђивање разлика у нивоу социјалних компетенција у односу на школску успех.

МЕТОД

Узорак за истраживање чинила су 24 ученика, 13 (54,2%) дечака и 11 (45,8%) девојчица, из две основне школе за глуве и наглуве ученике, 14 (58,3%) ученика седмог и 10 (41,7%) ученика осмог разреда. Структуру узорка према степеном оштећења слуха чинило је 5 (20,8%) ученика са умереним, 8 (33,3%) са умерено тешким и 11 (45,8%) са тешким оштећењем слуха. Примарни модел комуникације је тотални за 13 (54,2%) ученика и гестовни за 11 (45,8%) ученика. Највећи број ученика имао је одличан школски

успех, 9 (37,5%), затим, врло добар, 8 (33,3%) и добар, 7 ученика (29,2%).

Инструмент истраживања

У истраживању је коришћена модификована Скала социјалне компетентности или скала А Скале социјалног понашања у школи, SSBS-2 (The School Social Behavior Scale, Second Edition, Merrell, 2002). Скала социјалне компетентности намењена је за процену социјалне компетенције деце и омладине узраста од пет до осамнаест година. Сачињена је од 32 тврдње чији су одговори распоређени у три субскеале: Односи са вршњацима (пример „Сарађује са другим ученицима“), Управљање понашањем (пример „Иspoљава самоконтролу“) и Академско понашање (пример „Самостално извршава школске задатке и друге обавезе“). Одговори су у овом истраживању скоровани на тростепеној скали, од 1 (никад) до 3 (често), тако да је максимални скор износио 96, Однос са вршњацима – 42, Управљање понашањем – 30, Академско понашање – 24. Вредност Кронбаховог алфа коефицијента у овом истраживању је задовољавајући и износи 0,77.

Ток истраживања

Истраживање је спроведено у другом полугодишту школске 2018/2019. године у две школе за глуве и наглуве ученике уз претходно добијену сагласност родитеља ученика 7. и 8. разреда. Упитник о социодемографским карактеристикама ученика, као и Скалу социјалног понашања попуњавале су разредне старешине у слободном времену. Школски успех који је узет у разматрање је успех из првог полугодишта.

Обрада података

У истраживању су коришћене мере дескриптивне статистике (фреквенције, проценти, аритметичка средина и стандардна девијација), а за утврђивање разлика између постигнућа на Скали социјалне компетенције у односу на школски успех, коришћен је Anova-тест.

РЕЗУЛТАТИ СА ДИСКУСИЈОМ

У Табели 1 приказани су резултати добијени на Скали социјалне компетентности, као и резултати добијени на субскалама.

Табела 1. Резултати добијени на Скали социјалне компетентности

Скала и субскеале	Min	Max	AS	SD
Скала социјалне компетентности	57	96	77,83	13,04
Однос са вршњацима	26	42	34,42	5,01
Управљање понашањем	20	30	24,75	3,53
Академско понашање	8	24	18,75	5,33

Распон бодова на субскалама кретао се у следећим оквирима: Однос са вршњацима 26-42, Управљање понашањем 20-30 и Академско понашање 8-24. На Скали социјалне компетентности распон одговора

се кретао од 57 до 96. Одступања од једне или две и више стандардне девијације која указују на неадекватну социјалну компетенцију, односно на значајна одступања, приказана су у Табели 2.

Табела 2. Одступања од просечних вредности на субскалама и скали у целини

Одступања	Однос са вршњацима		Управљање понашањем		Академско понашање		Скала социјалне компетентности	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1 SD, < 1 SD	/	/	6	25,0	1	4,17	5	25,0
2 SD, < 2 SD	/	/	/	/	2	8,33	1	/

Добијени резултати показују да социјалне компетенције глувих и наглувих ученика, када су у питању односи са вршњацима, наставници процењују просечним, у односу на управљање понашањем ризичним код четвртине ученика, у односу на академско понашање просечним, са изузетком одступања код 3 ученика, док су социјалне компетенције у целини проценили ризичним код четвртине ученика. Поређење резултата социјалних компетенција глувих и наглувих ученика отежано је због коришћења различитих инструмената истраживања, с једне, и различитих образовних услова, с друге стране. Истраживачи су се, углавном, бавили поређењем социјалних компетенција глуве и наглуве и деце типичног развоја у инклузивном образовном окружењу. Резултати једне групе истраживача (Carpelli et al., 1995) показују да глува деца нижег основношколског узраста имају ниже социјалне компетенције у односу на вршњаке типичног развоја, а других (Wauters & Knoors, 2008) да глува и наглува деца само у неким аспектима социјалних компетенција постижу нижи ниво у поређењу са вршњацим уредног слуха, као што је просоцијално понашање, док у погледу социјалног статуса и

прихваћености од стране вршњака нема разлика. Новија истраживања показују да деца са кохлеарним имплантом у редовном систему образовања показују исти, или чак и виши ниво социјалних компетенција у односу на вршњаке типичног развоја (Moog, Geers, Gustus, & Brenner 2011; Punch & Hyde, 2011). Резултати истраживања социјалних компетенција глувих и наглувих ученика у државним и приватним школама за глуве, применом Скале социјалног понашања у школи, иду у прилог приватним школама (Bashir, Riaz, & Saqib, 2014).

У Табели 3 приказани су резултати тестирања статистичке значајности разлика у скоровима добијених на Скали социјалне компетентности између ученика са различитим школским успехом.

Табела 3. Разлике у скоровима на Скали социјалне компетентности у односу на школски успех

Скала и субскале	одличан		врло добар		добар		F(df)
	AS	SD	AS	SD	AS	SD	
Скала социјалне компетентности	89,56	7,11	73,71	9,20	68,25	11,39	12,06(2) ^{***}
Однос са вршњацима	39,56	2,51	32,00	3,79	30,75	3,28	19,15(2) ^{***}
Управљање понашањем	28,11	2,47	23,43	1,90	22,13	2,59	15,11(2) ^{***}
Академско понашање	22,11	3,09	15,38	5,83	18,29	4,96	4,45(2) [*]

Напомена: ^{*} $p \leq 0,05$ ^{***} $p \leq 0,001$

Ученици са одличним успехом имали су највеће постигнуће, како на субскалама, тако и на скали у целини, при чему су разлике статистички значајне. Добијени резултати су у супротности са резултатима до којих је дошла група истраживача (Атаабди ет ал., 2013) где нису потврђене значајне разлике између социјалних компетенција и школског успеха, али су показали да код глувих и наглувих ученика постоји већи страх од неуспеха у поређењу са вршњацима типичног развоја. Односи са вршњацима у разреду, у периоду адолесценције, могу имати позитивни утицај на ставове повезане са академским успехом (Eccles & Gootman, 2002; Fredricks, 2011), а ученици који остварују позитивне односе са вршњацима постају популарнији и боље позиционирани унутар разреда. Ученици који остварају позитивне односе са вршњацима имају позитиван став према школи, бољи школски успех и испољавају просоцијалне форме понашања (Berndt, 1996; Parker & Asher, 1993, према Мијатовић и Радовановић, 2020). Истраживање Мијатовић и Радовановић (2020) показује да ученици са бољим школским успехом испољавају складније понашање на часу. Такође, и наставници процењују да се ученици са бољим школским успехом више ангажују у помагању друговима из разреда (Wentzel, 2012). Глуви и наглуви ученици са вишим школским успехом остварују бољу комуникацију

са наставницима (Radovanović, Kovačević i Karić, 2019), док ученици школа за глуве и наглуве имају виши степен самопоуздања и бољу слику о себи (Marschark, 2007), што такође представља значајан показатељ бољег школског успеха.

Истраживања која су потврдила значајну везу између социјалних компетенција и школског успеха (Kennedy, 1998), утицала су на креирање програма за подучавање социјалним вештинама. Марија Суарес (Suárez, 2000) је дизајнирала програм развоја социјалних компетенција глуве деце која се налазе у редовном систему образовања, на основу различитих теорија које се баве развојем социјалних вештина, укључујући социјално учење, вербалну медијацију, социјално-когнитивно решавање проблема и развој интерперсоналних вештина. Резултати показују да је дошло до напретка у социо-емоционалном прилагођавању, развоју вештина решавања проблема, решавања интерперсоналних проблема, као и до пораста самопоуздања код глувих ученика, према мишљењу ученика, али и према мишљењу наставника. Међутим, у социометријским анкетама њихових вршњака није пронађена значајна разлика пре и после програма интервенције у односу на социјалну интеграцију. Резултати других истраживања показали су да је након тренинга социјалних вештина дошло до напретка у социо-емоционалним компетенцијама,

комуникацији и прилагођавања у школи (Naeini, Arshadi, & Hatamizadeh, 2013).

Иако испитивање утицаја фактора везаних за оштећење слуха (степен оштећења слуха и начин комуникације) није било предмет овог истраживања, важно је напоменути да није пронађен значајан утицај степена оштећења слуха на социјалне компетенције, док је пронађен значајан утицај начина комуникације на субскали Однос са вршњацима.

ЗАКЉУЧАК

Социјалне компетенције глуве и наглуве деце постале су занимљива тема истраживачима од периода када су у многим земљама започете реформе специјалног школства и укључивање глувих и наглувих у редовни систем образовања. Стинсон и Вајтмор (Stinson & Whitmore, 2000) су испитивали глуву и наглуву децу, узраста од 10. до 12. разреда, и пронашли да ученици старијих разреда, као и они који се дуже налазе у редовном систему образовања, своје социјалне компетенције опажају слабијим у односу на млађе ученике и оне који се краће налазе у редовном систему. Као разлог овакве перцепције социјалних компетенција, истраживачи наводе осећање усамљености које се са годинама боравка у редовном образовању све више повећава. Резултати овог истраживања су показали да ученици са вишим школским успехом имају виша постигнућа у свим испитиваним доменима социјалне компетентности: односи са вршњацима, управљање понашањем и академско понашање. Имајући у виду напред наведене резултате истраживања који показују да је у инклузивном школском окружењу школски успех глувих и наглувих ученика нижи у односу

на вршњаке типичног развоја (Antia et al., 2009; Traxler, 2000), као и ниво социјалне компетенције (Antia et al., 2009; Stinson & Whitmore, 2000; Cappelli et al., 1995), било би важно реализовати слична истраживања и у нашој средини на већем узорку и уз контролу већег броја фактора, посебно социо-демографских. Како школа има значајну улогу у развијању и унапређивању способности успостављања социјалних односа, неопходно је да припрема деце за социјалну интеграцију и учење социјалних вештина постане саставни део васпитно образовних програма.

ЛИТЕРАТУРА

- Anderson, S., & Messick, S. (1974). Social competence in young children. *Developmental Psychology, 10*(2), 282-293.
- Antia, S. D., Jones, P. B., Reed, S., & Kreimeyer, K. H. (2009). Academic status and progress of deaf and hard-of-hearing students in general education classrooms. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 14*(3), 293-311. doi: 10.1093/deafed/enp009
- Ataabadi, S., Yousefi, Z., & Moradi, A. (2013). Predicting academic achievement among deaf students: emotional intelligence, social skills, family communications and self-esteem. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences, 6*(11), 1600-1608.
- Bashir, N., Riaz, J. M., & Saqib, S. M. (2014). School social behavior of hearing-impaired adolescents from public and private schools. *Bulletin of Education and Research, 36*(1), 37-54.
- Berndt, T. J. (1996). Exploring the effects of friendship quality on social development. In W. M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W. W. Hartup (Eds.), *Cambridge studies in social and emotional development. The company they keep: friendship in childhood and adolescence* (pp. 346-365). Cambridge University Press.

- Gresham, F. (1986). Conceptual and definitional issues in the assessment of children's social skills: Implications for classification and training. *Journal of Clinical Child Psychology, 15*(1), 3-15.
- Eccles, J., & Gootman, J. A. (Eds.) (2002). *Community programs to promote youth development*. Washington: National Academy Press.
- Kennedy, J. H. (1998). Issues in the identification of socially incompetent children. *School Psychology Review, 17*(2), 276-288.
- Ling, D. (1989). *Foundations of spoken language for hearing-impaired children*. Washington: Alexander Graham Bell Association for the Deaf.
- Luckner, J. L., & Muir, S. (2001). Successful students who are deaf in general education settings. *American Annals of Deaf, 146*(5), 435-446. doi: 10.1353/aad.2012.0202
- Luckner, J. L., & Stewart, J. (2003). Self-assessments and other perceptions of successful adults who are deaf: An initial investigation. *American Annals of the Deaf, 148*, 243-250. doi: 10.1353/aad.2003.0020
- Marschark, M. (2007). *Raising and educating a deaf child*. New York: Oxford University Press.
- Mijatović, S., Radovanović, V. (2020). Karakteristike ponašanja gluvih i nagluvih i učenika tipičnog razvoja u vaspitno-obrazovnom procesu. *Specijalna edukacija i rehabilitacija, 19*(3) – u štampi.
- Moog, J. S., Geers, A. E., Gustus, C., & Brenner, C. (2011). Psychosocial adjustment in adolescents who have used cochlear implants since preschool. *Ear and Hearing, 32*(1 Suppl), 75S-83S. doi: 10.1097/AUD.0b013e3182014c76
- Naeini, S., Arshadi, F., & Hatamizadeh, N. (2013). The effect of social skills training on perceived competence of female adolescents with deafness. *Iran Red Crescent Medical Journal, 15*(12):e5426. doi: 10.5812/ircmj.5426
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology, 29*(4), 611-621. doi: 10.1037/0012-1649.29.4.611
- Powers, S. (1999). The educational attainment of deaf students in mainstream programs in England: examination results and influencing factors. *American Annals of Deaf, 144*(3), 261-269. doi: 10.1353/aad.2012.0154
- Punch, R., & Hyde, M. (2011). Social participation of children and adolescents with cochlear implants: A qualitative analysis of parent, teacher, and child interviews. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 16*(4), 474-493. doi: 10.1093/deafed/enr001
- Radovanović, V., Kovačević, J., i Karić, J. (2019). Percepcija kvaliteta odeljenjske klime u odnosu na školski uspeh gluvih i nagluvih učenika. U V. Žunić-Pavlović, A. Grbović i V. Radovanović (Ur.), *Zbornik radova 10. međunarodnog naučnog skupa Specijalna edukacija i rehabilitacija danas* (str. 443-449), 25-26. oktobar, Beograd: Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Rubin, K. H., & Rose-Krasnor, L. (1992). Interpersonal problem solving. In V. B. Van Hassett & M. Hersen (Eds.), *Handbook of social development* (pp. 283-323). New York: Plenum.
- Spasenović, V., Mirkov, S. (2007). Interventni programi razvijanja socijalnih veština učenika. *Nastava i vaspitanje, 56*(1), 56-65.
- Stinson, M., & Whitmore, K. A. (2000). Adolescents who are deaf and hard of hearing: A communication perspective on educational placement. *Topics in Language Disorders, 20*(2), 58-72. doi: 10.1097/00011363-200020020-00006

- Suárez, M. (2000). Promoting social competence in deaf students: The effect of intervention program. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(4), 323-336. doi: 10.1093/deafed/5.4.323
- Thagard, E. K., Hilsmier, A. S., & Easterbrooks, S. R. (2011). Pragmatic language in deaf and hard-of-hearing students: correlation with success in general education. *American Annals of the Deaf*, 155(5), 526-534. doi: 10.1353/aad.2011.0008
- Traxler, C. B. (2000). The Stanford Achievement Test, 9th Edition: National norming and performance standards for deaf and hard-of-hearing students. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(4), 337-348. doi: 10.1093/deafed/5.4.337
- Fredricks, J. A. (2011). Engagement in school and out-of-school contexts: A multidimensional view of engagement. *Theory Into Practice*, 50(4), 327-335. doi: 10.1080/00405841.2011.607401
- Horner, R. H., Albin, R. W., Sprague, J. R., & Todd, A. W. (1999). Positive behavior support. In M. E. Snell & F. Brown (Eds.), *Instruction of students with severe disabilities* (5th ed., pp. 207-243). New York: Merrill/Prentice Hall.
- Cappelli, M., Daniels, T., Durieux-Smith, A., & McGrath, P. J. (1995). Social development of children with hearing impairments who are integrated into general education classrooms. *The Volta Review*, 97, 197-208.
- Cawthon, S. W., Caemmerer, J. M., Dickson, D., Ocuto, O., Ge, J., & Bond, M. (2015). Social skills as a predictor of postsecondary outcomes for individuals who are deaf. *Applied Developmental Science* 19(1), 19-30. doi: 10.1080/10888691.2014.948157
- Waters, E., & Sroufe, L. A. (1983). Social competence as a developmental construct. *Developmental Review*, 3, 79-97.
- Wentzel, K. (2012). Socio-cultural contexts, social competence, and engagement at school. In S. Christenson, A. Reschly, & C. Wylie (Eds.), *Handbook of Research on Student Engagement* (pp. 479-488). New York: Springer.
- Wauters, L., & Knoors, H. (2008). Social integration of deaf children in inclusive settings. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 13 (1), 21-36. doi: 10.1093/deafed/enm028

**SOCIAL COMPETENCIES AND
ACADEMIC ACHIEVEMENT IN DEAF
AND HARD OF HEARING STUDENTS IN
THE HIGHER GRADES OF
PRIMARY SCHOOL**

**Vesna Radovanović, Jasmina Kovačević,
Ana Drobac**

*University of Belgrade – Faculty of Special
Education and Rehabilitation, Belgrade*

Abstract

School plays an important role in the personality development of children and adolescents as a place where the ability to establish social relations is developed and improved and which can also affect school success. The aim of this study was to determine the level of social competencies and differences in relation to the school success of deaf and hard of hearing pupils in the upper grades of primary school. The research sample consisted of 24 pupils of which 13 boys and 11 girls, who attend the seventh and eighth grade of primary schools for the deaf and hard of hearing. The study used the subscale of the Scale of Social Behavior in School which was filled in by class teachers. The results of this study show that teachers assess social competencies of deaf pupils' as average when it comes to relationships with peers, risky when it comes to managing behavior in a quarter of pupils, while academic behavior is assessed as average with the exception of deviations in three pupils, while social competencies

in total were assessed as risky in a quarter of pupils. It was determined that there are significant differences in the level of social competencies in relation to school success, with pupils with excellent school success having the highest scores. Activities to improve the social competencies of deaf and hard of hearing children need to be undertaken at an early age, in order to facilitate the transition period from primary to secondary school.

Keywords: *deaf and hard of hearing pupils, social competencies, school success, schools for the deaf and hard of hearing*